

زنان

یا حتی خودمان درگیر آنها می‌شویم! آن وقت است که فکر می‌کنیم آیا می‌شود روزی ما در یک شرایط مناسب عزاداری قرار داشته باشیم و بخوبی عزای مولای خود را برپا کنیم؟

این مسائل حول زنان و نسبت آنها با ماه محرم و قیام عاشورا موضوع این شماره ماست که شما را دعوت به خواندن آنها می‌کنیم.

انجام می‌شود؟ گاهی هم فکر می‌کنیم که آیا غیر از حضرت زینب(س)، زنان دیگری نیز بودند که در این راستا یا برخلاف جریان عاشورا اثرگذار بوده‌اند؟ آیا می‌توان از تحلیل شخصیت آنها برای فضای امروز جامعه بهره گرفت؟

گاهی هم خیلی ساده وقتی در یک مراسم عزاداری شرکت کرده‌ایم مشکلات زنان در مراسم‌ها به چشم‌مان می‌آید

مراسم‌های دهه اول محرم برگزار شد و همچنان نیز مراسم‌ها در برخی نقاط کشور برقرار است. شاید ذهن شما هم در این مدت مشغول سوآلاتی در خصوص زنان شده باشد:

ما گاهی فکر می‌کنیم که حضرت زینب(س) چه نقش عظیمی در قیام عاشورا داشته است و می‌اندیشیم که آیا تبیین صحیح و کاملی از شخصیت ایشان در این مراسم

سخن‌دبیر

زنان عاشورایی

سیده نرگس حسینی

دبیر گروه زنان

rhosseini17@gmail.ir

بررسی مشکلات زنان در هیأت‌های مذهبی

مجلس برای خواهران نیز برقرار است

برای فراگیر شدن این اقدام، توجه به دو نکته ضروری است:

کودکان حدودیک الی هشت سالگی (متغیر) نیاز به مهد کودک دارند و تجربه محیط مستقیم هیأت برایشان مناسب نیست و اغلب از تاریکی و صدای بلند روضه می‌ترسند یا نیازمند محیط آزادتری برای بازی و جنب و جوش هستند و برای نوزادان زیر یک سال هم موارد تاریکی و صدا صدق می‌کند. اما نکته‌ای که بهتر است در کنار فراهم کردن محیط مهدکودک لحاظ شود، جدا نکردن کامل این فضا از هیأت است، به طوری که بتوان گفت این کودکان اساساً هیأت رفته‌اند. بنابراین بهتر است صوت سخنرانی، بخشی از روضه و سینه‌زنی با صدای آرام برای آنان پخش شود یا در بهترین حالت بازی‌ها، نمایش، رنگ‌آمیزی یا حتی عزاداری متناسب با فهم و سن آنان و همچنین مناسبت مراسم اجرا شود تا کودکان هم بتوانند به میزان فهم کودک کدکانه خود از مراسم بهره‌بردارند.

بهرتر است از ابتدای تدارک فضای هیأت، مکانی (مشترک یا غیر مشترک با مهدکودک احتمالی) برای حضور مادر و کودک در نظر گرفته شود. مکانی که صدای صوت در آن کمتر از مراسم است، چراغ‌ها خاموش نمی‌شود و فضای آزاد برای بازی کودک، تعویض پوشک و شیردهی دارد. در این صورت مادرانی که به هر دلیل نمی‌توانند حتی از فضای مهد استفاده کنند را به خود مبتلا کرده و نه از جمله مسائل غیرقابل تغییر و بدون انعطاف است، همان طور که در هیأت‌هایی نیز شاهد برطرف شدن یک یا چند مورد آن‌ها به شیوه مطلوب هستیم. امید است که با گسترده شدن حلقه تصمیم‌گیری پیش از برپایی هیأت‌ها از نظرات، نقدها و پیشنهادات بانوان نیز جهت برطرف کردن مسائل موجود به نحوی که بهترین بهره‌بردار تمامی عزاداران فراهم شود، استفاده شود.

اما مشکل بسیاری از مادرها نبود مهدکودک یا عدم پذیرش کودکان زیر سه سال است. مادر دختر بچه دو ساله‌ای می‌گوید: «در هیأت‌هایی که نزدیک خانه ما هست مهدکودک وجود ندارد. فضا هم طوری نیست که بچه‌ها بتوانند راحت باشند و بازی کنند. خیلی از وقت‌ها سایر

افراد مستقیماً به ما اعتراض می‌کنند و گاهی هم از سر و صدای بچه‌ها دلخوری پیش می‌آید. من نمی‌توانم تنها به هیأت بیایم یا نوزادم را کاملاً ساکت نگه دارم و از طرفی هم دوست دارم که از کودکی در این فضا باشد.» مادر دیگری می‌گوید: «خیلی از مهدکودک‌ها کودک زیر پنج یا در بهترین حالت، سه سال را قبول نمی‌کنند. حتی برای ساعت‌های محدود. خود مراسم هم مناسب کودک نیست، هم از نظر کافی نبودن فضا و تهیه و هم صدای بلندگوها هنگام روضه کودک من از تاریکی و صدای بلند می‌ترسد و گریه می‌کند؛ اگر خواب باشد هم آشفته بیدار می‌شود. این داستان برای اکثر شب‌ها و هیأت‌های مختلف برای من وجود داشت.» البته که صحبت از مهدکودک‌ها حرف نو و جدیدی نیست و خوشبختانه در سال‌های اخیر بسیاری از هیأت‌ها سعی در نظر گرفتن محیطی برای مهدکودک دارند، ضمن امیدواری

شامل می‌شوند. در اصل نظم و شور سینه‌زنی که میاندار بتواند متناسب با توان جسمی و فضای مراسم در بین زنان ایجاد کند، نیاز پنهانی است که شاید سال‌هاست در پس پرده تصمیم‌گیری‌های ائام فکر هیأت‌ها که اکثراً خلأ دید زنده در آن حس می‌شود، وجود دارد. البته

با توجه به شرایط ذکر شده فوق در زمان حال کمتر شاهد آن هستیم. در صورتی که حال ما هیأت‌ها را در مقیاس بزرگ و شهری داریم که در بهترین حالت جمله «مجلس برای خواهران برقرار است» در پوسته‌ها قرار می‌گیرد و این برقراری اغلب صرفاً به منظور در نظر گرفتن فضایی برای حضور زنان است اما آیا دید زنده و در نظر گرفتن نیازمندی‌های زنان برای استفاده بهینه از مراسمات در این مکان‌ها لحاظ می‌شود؟ دختر نوجوان ۱۴ ساله می‌گوید: «بچه‌تر که بودم، محرم‌ها با پدرم به یکی از هیأت‌های معروف تهران می‌رفتم و چون مادرم از برادر کوچک‌ترم مراقبت می‌کرد، با ما نمی‌آمد و من همراه پدر می‌توانستم به قسمت مردانه بروم. خاطریم هست که هر دو سمت تکیه دو علم بزرگ داشت و پشت سخنران هم کتیبه بزرگی نصب بود بعد از تاریکی روضه، چراغ‌هایی قرمز روشن می‌شدند و همه صف می‌بستند و هماهنگ سینه‌زنی می‌کردند. اما الان در قسمت زنانه هیچ کدام را نداریم.» همچنین دختر دانشجو که ساکن خوابگاهی در تهران شده است نیز می‌گوید: «هیأت‌های تهران آن طور که فکر می‌کردم، نبود. ما که ایرانی و عرب زبان هستیم در شهر خودمان عزاداری زن‌ها حتی ویژه‌تر از مردها است. ما سینه‌زنی خاص خودمان را داریم و مراسمات شور زیادی دارد. اما اینجا این طور نیست و اصل مراسم صرفاً تا پایان روضه‌هاست.» البته که مانند این صحبت‌ها کم نیست و مشاهدات میدانی نیز می‌تواند این موارد را تأیید کند.

از مشکلات مشترک زنان که بگذریم، مسائلی نیز وجود دارد که مادران جمع عنوان می‌کنند. زنانی که نه تنها از مشکلات خود می‌گویند بلکه از زبان عزاداران کوچک نیز مسائلی را عنوان می‌کنند. یکی از مهم‌ترین این نکات وجود مهدکودک‌هاست که خود بحث مفصلی را می‌طلبد و در چند سطح قابل بررسی است؛

حالی که چند سالی است علاوه بر محتوای سخنرانی و مداحی‌ها، دکور هم مورد توجه برگزارکنندگان هیأت‌ها قرار گرفته و با استفاده از آن می‌توان علاوه بر انتقال مفاهیم، حس و حال بهتری را برای مخاطب ایجاد کرد؛ چرا این فضا سازی در قسمت زنانه کم‌رنگ است؟ نکته قابل تأمل دیگری که در صحبت‌ها مشترک بود، نبود میاندار در قسمت زنانه برای برقراری نظم سینه‌زنی است. موضوعی که البته در چند سال اخیر در حال مطرح شدن است اما به تلاش و توجه بیشتری نیاز دارد. شور مراسم‌ها همواره در سینه‌زنی‌ها بخش مهمی از مراسم‌ها را

اثرات تغییرات شهرنشینی دهه‌هاست که کشور ما را تحت تأثیر خود قرار داده است. با افزایش عمودی‌سازی شهرها و آبارتمان‌نشینی کم‌کم دیگر این شکل ساختمان‌ها نبود که تغییر کرد، بلکه سبک زندگی و فرهنگ‌ها نیز متناسب با این نوع شیوه زندگی تغییراتی داشت. یکی از این دست تغییرات که شاید کمتر به آن توجه شده باشد شیوه عزاداری و برپایی هیأت‌های مذهبی بخصوص در دهه‌های محرم، فاطمیه یا سایر مراسم عزاداری و عیاد بزرگ ما شیعیان است. نمی‌توان گفت که به طور کلی این تغییرات منفی و آسیب‌زا هستند اما باید توجه داشت که هر تغییر در طول زمان نیازمند بازبینی، اصلاح و رفع نواقص احتمالی است. موضوع دقیق‌تر مورد بحث این یادداشت مشکلات حضور زنان در هیأت‌های مذهبی است و بدین منظور با تعدادی از عزاداران هیأت‌های محرم که نوجوان، مجرد، متأهل، مادر و میانسال بودند صحبت شده است.

فرناز اینانلو

فعال حوزه زنان و خانواده

اثرات تغییرات شهرنشینی دهه‌هاست که کشور ما را تحت تأثیر خود قرار داده است. با افزایش عمودی‌سازی شهرها و آبارتمان‌نشینی کم‌کم دیگر این شکل ساختمان‌ها نبود که تغییر کرد، بلکه سبک زندگی و فرهنگ‌ها نیز متناسب با این نوع شیوه زندگی تغییراتی داشت. یکی از این دست تغییرات که شاید کمتر به آن توجه شده باشد شیوه عزاداری و برپایی هیأت‌های مذهبی بخصوص در دهه‌های محرم، فاطمیه یا سایر مراسم عزاداری و عیاد بزرگ ما شیعیان است. نمی‌توان گفت که به طور کلی این تغییرات منفی و آسیب‌زا هستند اما باید توجه داشت که هر تغییر در طول زمان نیازمند بازبینی، اصلاح و رفع نواقص احتمالی است. موضوع دقیق‌تر مورد بحث این یادداشت مشکلات حضور زنان در هیأت‌های مذهبی است و بدین منظور با تعدادی از عزاداران هیأت‌های محرم که نوجوان، مجرد، متأهل، مادر و میانسال بودند صحبت شده است.

وقتی صحبت از تغییر سبک برپایی هیأت‌های عزاداری می‌کنیم، منظور تغییر از سبک پراننده و کوچک به متمرکز و وسیع است؛ یعنی در نیم قرن گذشته هیأت‌هایی که اکثراً در محله‌ها، خانه‌ها یا نهایت مساجد شهر که خود به نسبت حال کوچک و متناسب با جمعیت محله بودند، تبدیل به هیأت‌های بزرگ (بخصوص در شهرها) شدند که با توجه به کوچک شدن متر از خانه‌ها، محدود شدن فضای محله‌ها و افزایش جمعیت، امری غیر قابل اجتناب است اما نکته این است که با وجود شرکت نسبتاً مساوی در این مراسم بین مردان و زنان، اما تغییرهای آن متناسب با شرایط دوری آن‌ها نبوده. در زمان قدیم تعداد زیادی از این هیأت‌ها در طول روز در خانه‌ها به شکل کاملاً زنانه برپا می‌شده است که قالب برنامه‌ریزی و مراحل اجرایی نیز توسط خود آن‌ها هدایت و مدیریت می‌شده؛ امری که

در بهترین حالت جمله «مجلس برای خواهران برقرار است» در پوسته‌ها قرار می‌گیرد و این برقراری اغلب صرفاً به منظور در نظر گرفتن فضایی برای حضور زنان است. اما آیا دید زنده و در نظر گرفتن نیازمندی‌های زنان برای استفاده بهینه از مراسمات در این مکان‌ها لحاظ می‌شود؟